

“CONSIDERAR COM LA DIVINITAT S’AMAGA”

TERCERA SETMANA

Toni Català, sj. - Xavier Melloni, sj. - Darío Mollà, sj.

(Jornades Alaquàs, 2001)

1. Jesús patint en la humanitat.
2. L’últim Sopar [EE 190-198].
3. La tercera setmana d’Exercicis.
4. El silenci del Dissabte Sant.

JESÚS PATINT EN LA HUMANITAT

CRISTOLOGIA FONAMENTAL

Toni Català, sj.

“El dolor és sacralitat salvatge. Per què sacralitat? Perquè forçant l’individu a la prova de la transcendència el projecta fora d’ell mateix, li revela recursos en el seu interior la mateixa existència dels quals ignorava. I salvatge, perquè ho fa trencant la seva identitat. No li deixa elecció, és la prova de foc on el risc de cremar-se és gran. És propi de l’home que el sofriment sigui per a ell una desgràcia on s’hi perd per complet, on desapareix la seva dignitat o, al contrari, que sigui l’oportunitat en la qual es reveli en ell una altra dimensió: la de l’home sofrent, o que ha sofert, però que observa el món amb claredat. O l’home que s’abandona a les feres del dolor, o intenta dominar-les. Si ho aconsegueix, surt de la prova essent un altre, neix a la seva existència amb una plenitud més gran. Però el dolor no és un continent on sigui possible instal·lar-se, tal metamorfosi exigeix alleujament” .

“Beneeix el Senyor, ànima meva, no t’oblidis mai dels seus favors.
Ell et perdona les culpes
i et guareix de tota malaltia;
rescata de la mort la teva vida
i et corona d’amor entranyable” (Salm 102, 2-4)

Introducció

La tercera setmana en el nostre context cultural i teològic

Quan després d’haver demanat “coneixement intern del Senyor que per mi s’ha fet home per estimar-lo i seguir-lo més” [104] ens endinsem en la tercera setmana, convé reflexionar sobre possibles bloqueigs davant seu d’ordre cultural i teològic. Els exercicis mai no els fem en abstracte sinó que sempre els fem en un context cultural i teològic, sempre els fem des de percepcions sobre la divinitat i la condició humana que estan implícites en el qui dóna “mode i ordre” i en el qui els rep. Sempre tenim una teologia i una antropologia subjacent al procés formal dels Exercicis. Quan hom diu que s’atén només al text d’Ignasi hi ha més risc de caure en una “ingenuïtat hermenèutica”. El text d’Ignasi no és neutral, suposa una teologia i una antropologia determinada, i hi accedeixo des de les meves percepcions sobre la condició humana i sobre Déu no sempre explícites i tematitzades.

a) Les peticions de la tercera setmana són conflictives, turbadores i inquietants

A la tercera setmana demanem “dolor, sentiment, trencament, confusió, llàgrimes i pena internaⁱⁱ” per poc que vulguem que les paraules signifiquin alguna cosa que tingui a veure amb la realitat personal i del món, ens adonarem que aquestes peticions són conflictives, si més no, turbadores i inquietants, en el nostre context cultural i teològic. Es produeixen autèntiques dificultats per endinsar-se en aquestes peticions. Si a la primera

setmana s'ha “conversat davant del Crist posat en creu en un diàleg de misericòrdia”, possiblement en aquestes peticions ens continuem commovent davant la Misericòrdia, però si a la primera setmana no ens hem posat davant d'aquest Crist sinó davant el nostre jo narcisista i davant de consideracions més o menys sociològiques sobre el pecat “estructural” del món, que té el risc de ser un pecat que com que és de tots no és de ningú, la tercera setmana es pot convertir en un anar i venir d'emotivitats, bastant superficials, que duren poc i no porten enlloc.

Si a la primera setmana no s'ha aguantat la mirada davant del Crucificat, difícilment les peticions de la tercera tindran sentit alliberador i guaridor per a l'exercitant, com més endavant veurem en quin sentit les tenen. No oblidem que mirar un rostre de cara i als ulls és de les coses més difícils per als humans, sempre el rostre de l'altre és inquietant, ens pot torbar i descol·locar perquè el rostre remet al misteri de “l'altre”. La meditació del pecat propi i del món només es pot fer davant del Crist posat en Creu, i només després de demanar, la segona setmana, “estimar-lo i seguir-lo més” i “ser rebuts sota la seva bandera”, podem demanar el seu “dolor i el seu trencament”.

b) Els àmbits que bloquejen les peticions: pors que ens tiranitzen i esclavitzen

Hi ha, com a mínim, tres àmbits de realitat teologicocultural que bloquegen aquestes peticions i, per tant, la dinàmica fonda de la tercera setmana, bloqueigs que seran més o menys presents depenent de la ubicació sociocultural de l'exercitant i de la seva història de “formació” cristiana. Considerarem aquests tres àmbits, segur que n'existeixen més d'altres ordres, a fi de, en la mesura del que és possible, col·laborar en el fet que el procés dels Exercicis no sigui una “experiència” més que es quedin a la pell de l'exercitant i no el “trenqui”, si més no, en el sentit que el Diccionari de la Llengua Espanyola li dona a la 6a acceptió a la paraula “quebrantar”: “6. Fig. Forzar, romper, venciendo una dificultad, impedimento o estorbo que embaraza para la libertad”, perquè la tercera setmana és precisament això: adonar-se que la por a la mort és el que ens fa esclaus, la por a “submergir-nos en les aigües” (Mc 15, 38) de la nostra pròpia humanitat, llançant-nos a dimensions abismals que la nostra cultura té reprimides. Vivim tenallats per moltes pors i en la nostra cultura hi ha pors que en no abandonar-les ens tiranitzen i esclavitzen, i fan el joc a l’“ordre d'aquest món”.

1. L'àmbit de la Compassió i no el dels déus cruels

Acompanyar Jesús fins a la mort suposa que no podem de cap manera separar la seva mort de la seva manera de viure, i encara menys podem oblidar que l'accés a Jesús sempre el fem des de la comunitat creient fundada per Pasqua. Quan això s'oblida, quan la creu s'aïlla del viure de Jesús i del Déu a qui ell invoca com a Pare Compassiu, aquesta es converteix en l'altar del sacrifici cruent ofert a un déu cruel (“el sàdic del cel” Bloch) que necessita sofriment i sang per sentir-se aplacat en el seu ésser ofès. És veritat que aquestes formulacions avui no funcionen igual, però no podem oblidar que una formulació nova no canvia una pràctica de seglesⁱⁱⁱ, i la pràctica de la creu, d'una espiritualitat de la creu, continua estant introjectada com una espiritualitat sacrificial de tall anselmià.

1.1. Compte!, ha tornat a aparèixer el Déu cruel i violent

El que en el segle XI va ser alliberador avui és causa de rebuig frontal, i amb raó, per a la consciència moderna, i causa de relacions amb la divinitat cruels, frustrants i ressentides. El segle XI sant Anselm va poder oferir alleujament i salvació a un poble

cristià, amb la seva teoria de la satisfacció en el *Cur Deus Homo*, que es viu sense sortida sota els drets del diable. Sant Anselm no va poder fer teologia si no és amb les categories del seu moment, la teologia sempre és contextual i ha de funcionar amb la història que tenim disponible. Si l'ofès és l'Absolut perquè s'ha trencat per mitjà del pecat l'ordre de la creació, i l'ofensa es mesura per la qualitat de la persona ofesa, l'ofensa és infinita i absoluta i la criatura no la pot reparar. És el dret feudal el que és subjacent en aquest plantejament, no pot ser, en el seu moment, de cap més manera. L'ofensa ha de ser reparada en igualtat de condicions i d'estatus amb la persona ofesa. Per què Déu s'ha fet home?, per reparar l'ofensa. Jesús, en ser veritablement déu i veritablement home, ofereix un sacrifici d'expiació. Aquest sacrifici d'expiació, en tant que és veritable Déu té un valor infinit i absolut i queda satisfeta l'ofensa. Com que és veritable home, un de nosaltres, se'ns poden aplicar els mèrits de la satisfacció.

El poble cristià va veure la possibilitat de salvació, de no quedar instal·lat en la desolació més esgarrifosa i sense sortida..., però a quin preu més cruel i violent! És la “metafísica del botxí” (Nietzsche), és la consideració d'un déu cruel i violent que exigeix un sacrifici cruent, que es repeteix en múltiples sacrificis in-cruents, per poder perdonar: realment és un botxí que ha d'infligir dolor per acreditar-se davant la víctima i dominar-la. La violència d'aquesta imatge està introjectada en moltes consciències religioses i en la qual es continua percebent d'una manera o d'una altra que “les coses de Déu” tenen a veure amb el sacrifici, la mutilació, l'autoimmolació, la negació del que és humà... Davant d'aquest Déu no es pot demanar dolor i trencament: seria insà i letal per a la criatura que som, seria quedar atrapats en les relacions de domini, seria fer-li el joc al botxí i als botxins, no!, el nostre Déu no vol sacrificis, vol Misericòrdia.

1.2. El viure i la creu de Jesús: un Déu implicat compassivament

La creu no es pot separar del viure de Jesús el Compassiu i del Déu que va invocar com a Pare Senyor del cel i de la terra. En la teoria de sant Anselm es dona un dèficit trinitari impressionant, sí, trinitari, atès que no es percep la “bogeria d'Amor” d'un Déu que és Comunitat d'Amor i implicació amb les seves criatures i amb l'obra de les seves mans. La temptació és donar-li la raó a Kant quan afirma que del dogma de la Trinitat no se'n deriva cap veritat pràctica i que el “discent de la facultat de teologia” li és indiferent que en la trinitat hi hagi tres, quatre o deu persones. Per desgràcia això és veritat en molts contextos cristians. Si Déu no és Comunitat d'Amor la nostra fe és una crueltat i una autèntica estafa, no té absolutament cap sentit, la nostra consciència i dignitat humanes no poden suportar per molt més temps déus cruels, tribals i aterridors com han tornat a sorgir els nostres dies en totes les confessions monoteistes.

Si Déu no és un Déu implicat compassivament amb les seves criatures, el Déu del cel és un cínic, no sé a què ve crear un problema per després donar-li solució. Una altra cosa és que Déu sigui, en Jesús, el record i la força permanent en el camí cap a la llibertat al qual ens resistim amb les nostres esclavituds i pors, aleshores el compassiu trenca les nostres seguretats i ens obre a la Vida encara que ens dolgui i ens faci plorar.

1.3. Demanar dolor, llàgrimes i trencament: una petició que sen's ha fet impossible

Només quan ens adonem que el Crist trencat, el Crist pobre i humil, arriba on arriba, Getsemaní i Gòlgota, perquè ha estat i és compassiu amb els pobres i pecadors, amb els nostres pecats i les nostres pobreses, amb els qui ha fet comunitat de vida i taula, amb els qui ha compartit les entranyes compassives del Déu d'Israel, aleshores i només aleshores es pot demanar dolor, llàgrimes i trencament. Peticions que ens portaran no a sentiments

autopunitius, masoquistes i dolorosos sinó a endinsar-nos en dimensions humanes que avui són necrosades, reprimides i, el que és pitjor, se'ns han fet, teològicament i culturalment, impossibles d'accedir-hi: la creu de Crist com a lloc de salvació, com a lloc on les imatges interessades de Déu es trenquen i la mentida sobre nosaltres mateixos queda en evidència. Aleshores apareix l'“ecce homo” en tota la seva veritat i cruesa.

2. L'àmbit de la creu: Possibilitat de la comunitat compassiva

J. Moltmann afirma encertadament que “el Crist crucificat ja és un estrany en la religió burgesa del primer món i en el seu cristianisme^{iv}”. La creu està desapareixent en un cristianisme configurat segons l'“ordre d'aquest món”, un ordre mentider que reprimeix dimensions de la condició humana de maneres descaradament interessades perquè són fonts d'ingressos per als traficants del dolor. Ens hem incapacitat per assumir el dolor i el sofriment, així tal com sona: el dolor i el sofriment.

2.1. En una cultura post-anestèsica el dolor i el patiment no es poden mirar de cara

En una cultura postanestèsica com la nostra, el dolor i el sofriment no es poden mirar de cara, no mereixen cap reflexió atès que és de mal gust, són assumptes purament fisiològics a combatre per la medicina o altres terapeutes, però de cap manera no es convenient parlar-ne i menys mostrar-lo, expressar-lo i compartir-lo^v. La creu, si no es neutralitza, és lletja, és dolor, és sofriment i trencament per això ja no la podem mirar, o el més que pot passar és que la mirada es dilueixi en una emotivitat passatgera però que no trenca ni fa mal. És veritat que ens posem en un camí perillós però que no podem evitar i anar per dreces, vivim una vida en què estem buscant contínuament dreces. La creu em parla del sofriment del Sant Innocent indissolublement unit als dels sants innocents, d'un sofriment que és un agulló que sempre ens estarà molestant i que cap analgèsic no podrà calmar, és curiós que aquest dia de festa l'hàgim convertit en dia de bromes, per què serà? Sospito que perquè és un record perillós.

2.2. Prendre's en serio a les criatures

La creu no legitima l'opressió i la injustícia ni beneeix que augmenti el llinar del dolor i de la mort davant de déus insaciabls, la creu posa en evidència aquest món mostrant les seves ferides. Per això la teologia liberal europea de principis de segle ja va intentar neutralitzar-la i amb força èxit^{vi}. Còlera, pecat, judici i creu són paraules desterrades de molts vocabularis “espiritualment correctes” per massa antropomòrfiques o simplement inoportunes pels terrors que segons l'apartat anterior poden despertar, però no en podem prescindir si és que ens prenem seriosament les criatures de Déu i els seus sofriments. Sabent que “El dolor assassina la paraula” i que “El dolor és un fracàs del llenguatge^{vii}”. des d'aquest fracàs i aquestes paraules ferides hem d'acostar-nos al Jesús Compassiu que revela el Déu Comunitat d'Amor encara que sigui lluitant amb el llenguatge, prestant-se al mal entès i a la condemna del que és “políticament correcte”: la còlera és l'Amor desencaixat que diu prou!, la còlera expressa absolutament el contrari que la complaença en el dolor, l'Amor dolgut posa en crisi (judici), sacseja i fa tremolar la mentida d'aquest món trencat (pecat). Mantenir la Creu en el si d'una comunitat de memòria de les víctimes, el que ha de ser la comunitat cristiana, no és legitimar el dolor sinó obrir les ferides que el desmemoriament d'aquest món tanca en fals, i tal com estem vivint ara supuren d'una manera horrible.

2.3. Suportar la realitat adversa i adolorida és més digne i sant que el cinisme o el replegament a la pura interioritat

Hem d'estar atents a la fugida i al replegament davant la realitat adversa i adolorida. No tenim dret a convertir-nos en espectadors d'aquest món trencat sinó que hem de ser-hi per continuar guarint, alleujant i suportant els "per què?". Aquest suportar és més digne i sant que el sarcasme i el cinisme, o que el replegament a la pura interioritat. Fa falta molta fortalesa per conviure amb el dolor del món, en la seva immensa majoria un dolor inútil. El sofriment de la majoria de les criatures és un sofriment inútil, absolutament inútil, no arregla res, i serveix només per augmentar la consciència dissortada que ha portat, en moltes tradicions, a maleir el dia que ens van concebre. Com diu E. Ocaña "Com deu haver sofert l'espècie humana per arribar a aquest ressentiment!^{viii} " Per al seguidor i la seguidora del Compassiu l'única manera de no caure en el ressentiment és haver experimentat ser criatures mogudes a compassió. El sofriment de l'altre sempre és "inútil", l'únic sofriment "útil" és el meu sofriment per alleujar el dolor de l'altre (Levinas), no es tracta d'un joc de paraules, es tracta de copsar des del nostre viure com a criatures que no hi ha gaire temps a perdre amb teodicees del tipus que siguin, ja estan fracassades, sinó d'entrar no en raons sinó en compassions.

2.4. L'entrega de Jesús expressa el seu camí insubornable de fidelitat al Déu de la vida i a les seves criatures sofrents

La creu no treu el dolor, no és un analgèsic, la creu no transforma el sofriment inútil en útil, la utilitat és una categoria mundana i perversa, el dolor és el dolor i no pot rendibilitzar-se per a altres finalitats, és aquí: "Si el dolor és una crueltat que l'home té tot el dret de combatre, el somni de la seva eliminació de la condició humana és un esquer que troba en la paraula que l'anuncia el seu únic principi. El dolor no deixa cap altra opció que reconciliar-se amb ell!^{ix} ". Reconciliar-nos amb el dolor suposa respectar-lo profundament, el dolor no es pot fer servir per a cap altra intenció que no sigui alleujar-lo. Combatre el dolor és el que va fer Jesús: "guaria entre el poble malalties i xacres de tota mena" (Mt 4,23), però alleujar el dolor sobre el qual se sostenia el temple i la llei és perillós. Per alleujar aquest dolor l'anomenen "Belcebú", perquè guarir i alleujar posa en qüestió la violència sacrificial del temple i desemmascara el sofriment provocat per l'estigma de la llei. La Bona Nova ens porta a "una reconciliació sense segones intencions i sense intermedis sacrificials^x".

A Jesús li cau el món a sobre perquè n'ha minat els fonaments, ha desemmascarat els lladres i saltejadors que només han vingut a "robar, matar i fer destrossa" (Jn 10,10) i això no li ho perdonen. "Les seves ferides no han guarit", les ferides d'aquest Crist trencat s'han anat obrint en el seu viure, no solament en el moment de la seva mort. Jesús ha hagut de passar "treballs, fatigues i dolors" a la seva vida tant per ser "un de tants", per assumir la condició humana, com per haver configurat la seva vida com una implicació compassiva amb els abatuts i sofrents de la casa d'Israel. A la tercera setmana això no s'oblida: "... més aviat induint a mi mateix a dolor, i a pena i trencament, portant sovint a la memòria els treballs, fatigues i dolors de Crist Nostre Senyor, que va passar des del moment que va néixer fins al misteri de la passió en què ara em trobo" [206]. La creu de Jesús expressa el seu camí insubornable de fidelitat al Déu de la Vida i a les seves criatures sofrents.

2.5. La tercera setmana obre la possibilitat de viure en la veritat; la nostra veritat de criatures necessitades i vulnerables

El Crucificat ha provocat que puguem albirar “un cel nou i una terra nova on no hi haurà ni dol, ni crits, ni sofriment (Ap 21, 1-4), però aquest albirar el que és nou no és una “visió beatífica” és reconciliar-se amb un món que continua gemegant de dolors de part. La tercera setmana dóna la possibilitat d’endinsar-se en el sofriment de l’espècie humana sense ressentiments, però és un endinsar-se que fa mal i trenca, que afligeix i té regust de llàgrimes perquè la majoria de les criatures continuen contristades, afligides i ploroses, no és un divendres sant metafísic, sinó un divendres sant real, massa real.

La Creu és una possibilitat de viure en la veritat que és l’únic camí de llibertat. La llibertat cristiana no és un bell sentiment interior plàcid, la llibertat és un do al qual ens obrim a la Creu de Crist perquè ens endinsem en la “comunitat compassiva del plor”, i ens posem en disposició de trencar les nostres conviccions ideològiques i antropològiques que impedeixen que aflori la nostra veritat de criatures ferides i vulnerables: “Dolor amb Crist dolorós, trencament amb Crist trencat, llàgrima i pena interna de tanta pena que el Senyor va passar per mi”. Aquesta petició no és un joc superficial d’emotivitats fàcils, sinó que és una petició de configuració amb el Compassiu.

2.6. No perdre la memòria del Dissabte Sant

“Compartint el plor es comunica el dolor i es fa comunitat compassiva^{xi}”, es tracta de fer comunitat amb aquells “*que estaven afligits i ploraven*” (Mc 16,10) i que al llarg de la història continuen plorant i estan afligits. El dissabte sant és precisament el moment de plorar i d’afligir-se. El dijous i el divendres sant sabem el que celebrem, no és tan clar que, en la nostra vida, tinguem assumida la dimensió del dissabte sant, del dia “a-litúrgic”. Quan el dissabte sant en la comunitat cristiana no se celebra l’Eucaristia, l’únic dia de l’any, és perquè no puguem omplir el silenci amb res que no sigui silenci, silenci en el qual aflora el plor i el dolor compartit: “El plor sorgeix davant la humiliació infringida per un destí prepotent que ens fereix o ens separa del que estimem... Es plora i es riu en circumstàncies per a les quals no hi resposta, atès que ens fallen les raons^{xiii}”. El dissabte sant no és un dia de raons, el dissabte sant de la vida no s’omple amb raons, s’omple amb llàgrimes compartides.

El dissabte sant de la vida ens porta a la persuasió que no podem ser tan pretensiosos de voler veure el significat de tot el que vivim al mateix temps que ho vivim, moltes vegades hauran de passar molts anys per poder veure el rostre de Déu viu en situacions viscudes de dolor i trencament, i moltes vegades haurem de començar a entendre que no podem pretendre arribar a l’últim dia amb tots els interrogants resolts. Saber viure en aquest to vital és al que ens invita el dissabte sant. No serà que el silenci del dissabte sant suposa el dret de Déu a callar?, és que Déu no té dret a guardar silenci?, qui som nosaltres per exigir a Déu que ens estigui parlant contínuament? Cal respectar el silenci de Déu. Si a Déu li dol la mort dels seus fidels (Salm 116,15): el Pare no estarà de dol pel seu Fill i per les seves criatures? Si no preguem des d’aquest silenci és que no ens hem endinsat en l’amor compassiu. Quina pena que al Déu Comunitat d’Amor li neguem el més humà que tenim les criatures: poder fer comunitat compassiva compartint el plor i el dol. La tercera setmana trenca maneres de viure el cristianisme, en aquesta nostra cultura, tan anodines, buides de vida i narcisistes, que es converteix en una setmana d’autèntic trencament alliberador.

3. L'àmbit de la lucidesa sobre la condició humana

Els cristians davant el dolor dels altres, davant el dolor del món, ens sentim normalment moguts a compassió però, sabem què fer amb el nostre propi dolor? Jesús va a la mort com a conseqüència de la seva manera de viure, però Jesús també mor perquè ha assumit la finitud de la condició humana. No ens podem commoure davant el dolor del Compassiu si no deixem que aflorin els nostres propis dolors i trencaments, les nostres pors i les nostres vulnerabilitats.

A la primera setmana s'experimenta que som "fang" i que el Pare es recorda que ho som (Salm 102). El nostre Déu és terrissaire, no és un déu escultor, el que passa és que tendim a oblidar el nostre ser fang perquè la nostra cultura ens diu que hem de ser impassibles i d'una peça, el fang és molt fràgil, massa fràgil i per això tendim a fer-nos de pedra, homes i dones com més "integrats" millor, que no es trenquin ni es commoguin massa perquè això és debilitat i no estem per debilitats. És curiós com continuen operant imatges de Déu ja no cruels com hem vist, sinó imatges d'un Déu garant d'homes i dones bells, sans, sense fissures, continguts, que controlen la realitat, que li marquen el seu ritme a la vida, que no ploren ni riuen gaire, que no s'alteren..., en fi, incapaços de palpar amb la vida. La tercera setmana commou tot planejament plàcid. La mort de Sèneca no és la mort del Crist.

3.1. Getsemaní: Posar la vida en aquests llocs en que la nostra cultura ens ho impideix

A la tercera setmana posem a Getsemaní els nostres fracassos i les nostres soledats, i posem al Gòlgota les nostres malalties i la nostra mort. Això de posar la vida en aquests llocs ens ho impedeix la nostra cultura perquè nega, no vol veure, dimensions de la condició humana que són font de dolor i de sofriment que no es poden reprimir sinó que cal deixar-les aflorar. Ens estem incapacitant per al sofriment i això és greu: "Abolir la facultat de patir seria abolir la condició humana. La fantasia d'una supressió radical del dolor gràcies als progressos de la medicina és una imaginació de mort, un somni d'omnipotència que desemboca en la indiferència a la vida^{xiii}". Aquesta afirmació feta des de l'antropologia fa pensar, vivim en una cultura analgèsica que ens incapacita per assumir dimensions que són aquí, però pel fet de no voler-les veure no vol dir que desapareguin.

El que es reprimeix torna a aflorar i el que "no ha de ser de cap manera" cal extirpar-ho, per això la nostra cultura està fent un autèntic negoci dient-nos que la soledat cal omplir-la, que la malaltia no s'ha d'assumir de cap manera, que la frustració és perquè som massa utòpics i que la mort sempre és la dels altres. Ens estem incapacitant per a la vida.

3.2. A Getsemaní es comença a entreveure tot amb ulls nous: "La gràcia està al fons de la pena"

A Getsemaní tots l'abandonaren i fugiren, el Compassiu es queda en radical soledat, no interessa a ningú, aquesta soledat vital li provoca una angoixa de mort, el sacseja i el trenca. Endinsar-se en el nostre propi Getsemaní és abordar la nostra radical soledat encara que ens produeixi vertigen i ens ompli d'angoixa, cal mirar el túnel de cara i entrar-hi, quan hi entrem es tallen les amarres i els cordons umbilicals, com si fos un ritual d'iniciació s'experimenta l'horror al buit i que t'envolten "xarxes de mort i t'atrapen els llaços de l'abisme", aleshores s'invoca el que et pot sustentar i surts del túnel amb una soledat habitada, amb el sentiment d'una presència, amb la vida arrelada en l'únic que és font de vida i llibertat, es comença a veure tot amb ulls nous, el sofriment i l'angoixa han revertit en Vida.

A Getsemaní Jesús experimenta, juntament a l'abandó, el fracàs, tot es dilueix, li cau el món a sobre. Endinsar-se en el nostre propi fracàs és copsar com al llarg de la vida se'ns dilueixen tants projectes que hem fet des dels nostres millors i més nobles desigs, com es trenquen a trossos situacions en les quals hem experimentat el sentit, com la realitat és resistent i estúpida i mai no va al ritme dels desigs més sincers, això deixa molt "mal gust", deixa ferides, però en aquest deixar-se bocins de vida es va percebent com deixem de ser depredadors i descobrim que estem cridats a acceptar que "som invitats a la vida" (G. Steiner) i que quan s'accepta aquesta invitació, amb gratuïtat, la mateixa vida es converteix en la casa on hom pot habitar sense agressivitats, sense carregar-nos amb la llosa pesada de creure que el sentit el donem nosaltres, que el Regne el fabriquem nosaltres.

El "jo" i el "mi" es desinflen i es va acceptant amb una més gran cordialitat i gratuïtat que som "guspires de la creació", que ens toca redimir la parcel·la de la creació que se'ns ha encomanat i que la compassió solidària es teixeix amb molta humilitat, sense prepotència i descobrint que la tasca és conseqüència del do. Sense obrir-nos al do, la tasca sempre és agressiva i una lluita sorda de competències i de primers llocs. Els deixebles de Jesús abans de la Pasqua mentre Jesús els va anunciant la seva donació es dediquen a competir: "...*Què discutíeu pel camí? Però ells callaven, perquè pel camí havien discutit quin d'ells era el més important... Qui acull un d'aquests infants en nom meu, m'acull a mi... i acull el qui m'ha enviat.*" (Mc 9,36-37) És un descans descobrir que el més important davant del Déu de la Vida no està en nosaltres, ni en els nostres plans, ni projectes, ni planificacions, ni en les nostres coherències, fidelitats i perfeccions, no està en els nostres muntatges, sinó que està en els petits.

Aquesta depuració, aquest canvi de percepció, aquest veure el món al revés no és lirisme ni és una cabriola purament interior, és un procés dolorós perquè el jo ha de trencar-se, ha de perdre's, ha de diluir-se, i tota pèrdua provoca dol i el dol pel propi "amor, voler i interès" perduts, perquè els nostres amors, volers i interessos siguin els del Regne és un dels dols més difícils d'elaborar.

3.3. El problema és si som capaços d'aguantar el patiment o ens estem fent espantosament inhumans

Al Gòlgota també posem les nostres malalties, el que passa és que, en la nostra cultura, les malalties ja només les posem en mans de metges i han perdut la seva dimensió inherent a la condició humana: "Avui, la modernitat transforma la relació de cada actor amb la seva salut en un assumpte purament mèdic, per a nombrosos usuaris el dolor ha perdut tot significat moral o cultural; encarna el que és espantós, innombrable. El llindar de la tolerància decreix a mesura que els productes analgèsics es vulgaritzen... El dolor és, en l'actualitat, un sense sentit absolut, una tortura total^{xiv}".

Ens tornem a trobar en un terreny perillós, és clar que cal combatre el dolor i la malaltia però el problema és si, com a mínim, som capaços de pregar des de les nostres precarietats, si som capaços de patir o ens estem fent espantosament inhumans. Hem confós els plànols en entrar en una dinàmica antropològica que deslliga l'afecció del mal, l'afecció és el desordre fisiològic i el mal la repercussió social del mal, tota malaltia genera un mal, un sofriment moral. Aquest sofriment ja gairebé ningú no creu que tingui cap sentit, ja no es mira, ni s'acull ni es té en compte, és allò que no ha de ser de cap manera, no estem parlant del sofriment de l'"altre" sinó del propi.

Al sofriment propi cal fer-li lloc: "Sofrir és sentir la precarietat de la pròpia condició personal, en estat pur, sense poder mobilitzar altres defenses que les tècniques o les morals. Això no obstant, encara que sembli a l'home l'esdeveniment més estrany, el més oposat a la seva consciència, aquell que juntament amb la mort li sembla el més irreductible és,

tanmateix, el signe de la seva humanitat^{xv}”. Encara que resulti lleig i “políticament incorrecte”, encara que es pugui prestar a malentesos ens hem de repetir que la primera responsabilitat és alleujar el patiment de l’altre, lluitar contra el sofriment generat per la injustícia en els últims i menystinguts, però hem d’assumir la vulnerabilitat que suposa el sofriment propi, deixar-se ajudar i alleujar és més difícil que alleujar els altres. Mentre em sento alleujant els altres em sento útil, estic donant, estic actiu, però deixar-se ajudar tot assumint les pròpies passivitats ens fa submergir en uns nivells d’humanitat que ens obren a veure la vida des d’un altre angle, des d’una altra perspectiva. Jesús, al Gòlgota, va expressar una profunda vulnerabilitat: “Tinc set”. Sense comentaris!

3.4. La por a la mort produeix esclaus

Al Gòlgota fent un fort crit Jesús expirà. La mort en la nostra cultura ha desaparegut de l’escenari quotidià, ja no existeix. La mort és llunyana o virtual, sempre és la dels altres, mai no compto que pot ser la meua. Tornem a un tema lleig i tabú, per a molta gent profundament desagradable i que ja no es vol mirar de cara. Diu la carta als Hebreus que la por a la mort produeix esclaus (Hb 2,15), esclaus davant d’un Déu Amo amb qui cal passar la vida negociant l’existència perquè aquesta no es viu com un do gratuït, i esclaus del propi jo que s’ha inflat fins a nivells insuportables.

Quan a la tercera setmana, al peu de la creu, es considera en el silenci compassiu la possibilitat de desaparèixer, es comença a notar “un no sé què que queda balbucejant” i que ens va portant a intuir que en el fons de la pena hi ha la gràcia, que la vida comença a emergir allà on el món només hi veu fracàs i mort, i aquest “no sé què” que balbujeja va preparant l’exercitant, en els exercicis i en la vida, per experimentar els santíssims efectes de la Pasqua. La Pasqua que no és un “final feliç” que anul·la la tercera setmana sinó la possibilitat de viure la vida des de la VIDA.

La tercera setmana d’exercicis, en contemplar la passió i mort del Crist en tota la seva cruesa, porta a aprofundir en la condició humana, a descobrir dimensions de la nostra pròpia humanitat que en aquesta cultura mentidera es mutilen i reprimeixen de tal manera que ens podem incapacitar per ser portadors i portadores de la Bona Nova, i ens poden portar a creure que alleujar el sofriment en aquest món és un assumpte de pura analgèsia, quan del que es tracta és de la implicació compassiva en aquest territori tan humà i tan diví en el qual les nostres raons, conceptes, doctrines i morals fracassen: la bogeria i la niciesa d’un Déu Comunitat implicat en el sofriment de les seves criatures. Només des d’aquesta implicació, la Pasqua obre al futur i es percep que la mort no multiplica per zero la Vida.

L'ÚLTIM SOPAR [EE 190-198]

Xavier Melloni, sj.

L'Últim Sopar està situat al començament de la Tercera Setmana [190-198], gairebé com una mena de llindar o pòrtic. Aturem-nos un moment en el significat d'aquesta ubicació.

En primer lloc, l'Eucaristia té relació directa amb l'ofrena de l'Elecció, que és com culmina la Segona Setmana que acaba de concloure. És a dir, l'elecció feta per part de l'exercitant i l'elecció de Crist d'entregar-se fins a l'extrem expressada en l'Eucaristia (Jn 13,1) és el que marca el passatge, el trànsit, de la Segona a la Tercera Setmana.

En segon lloc, anant una mica més enrere, es pot establir un paral·lelisme entre els Tres Anuncis de la Passió que preparen la donació suprema de Jesús a Jerusalem i els Tres Graus d'Humilitat que preparen l'Elecció de l'exercitant. La pista que ens fa adonar de la importància d'aquest camí cap a Jerusalem ens la suggereix el mateix text dels Exercicis, on es llegeix: “considerar el camí des de Betània a Jerusalem, si és ample, si és estret, si és pla, etc.” [192]. És a dir, l'exercitant s'acosta a Jerusalem –lloc del despullament total– pel camí dels graus d'humilitat. Es pot establir una correspondència entre els anuncis de la Passió i cada un dels graus ignasians d'aquest despullament:

1. Mc 8,31: Escàndol de Pere (v. 32-33) - Prendre la Creu (v. 34-38) i perdre la pròpia vida.	<i>PRIMER GRAU D'HUMILITAT [165]</i> — Obediència a la “lleï”: encara que em fessin Senyor, no cometre pecat mortal, és a dir, renunciar a tota forma de pulsio d'apropiació.
2. Mc 9,30-32: Discussions entre els deixebles (33-34); ser l'últim: Déu identificat com un nen: Identificació Nen-Crist-Déu Pare (v. 35-37) (vegeu també Mc 10,13-16).	<i>SEGON GRAU D'HUMILITAT [166]</i> — Ni pobresa ni riquesa, ni honor ni deshonor. És el camí de la llibertat. No al pecat venial (finesa de l'amor, a alliberar-se de les adherències del jo).
3. Mc 10, 32-34: Descarada petició de favoritisme i de poder (v. 35-40). Resposta de servei total (v. 41-45).	<i>TERCER GRAU D'HUMILITAT [167]</i> — Imitació de Crist: pobre, humiliat, “ser tingut i considerat per banal i boig d'aquest món”.

Podríem dir que la diferència entre l'arribada a Jerusalem per part dels deixebles i l'arribada a l'elecció per part de l'exercitant és que si bé aquells pensaven que s'acostaven a la ciutat per conquerir-li el poder, l'exercitant va tenint consciència que l'elecció serà el lloc del seu despullament.

D'aquí que, en el recorregut dels Exercicis, l'exercitant sigui introduït en la Passió després d'haver fet l'elecció: per preparar-se i disposar-se al despullament que tota donació comporta. I d'aquí, també, que l'Eucaristia estigui en el seu llindar: com la concentració simbòlica i sacramental d'aquest despullament. Podem dir que l'Eucaristia és l'Elecció conscient de Crist, la qual ha anat preparant al llarg de tota la seva vida: “Ningú no em pren la vida, sóc jo qui la dono lliurement” (Jn 10,18).

En aquest sentit, l'elecció que acaba de fer l'exercitant s'endinsa en l'elecció de Crist, en participa i en rep l'impuls per assolir el màxim de la seva expressió, que serà la donació i

el despullament totals de la Creu. Tractem d'explicar fil per randa algunes de les dimensions i implicacions del que podríem anomenar l'*elecció crística de l'Eucaristia*.

1. La dimensió sociològica: el lavatori de peus

L'Evangelí de Joan substitueix la institució de l'Eucaristia pel Lavatori dels peus (Jn 13,1-20). Audaç innovació que dirigeix el gest eucarístic cap a la revolució de les relacions humanes, al cor de la dialèctica Amo-Esclau. El poder per dominar que té el Senyor es converteix en capacitat per servir l'Esclau, alterant així totes les relacions humanes establertes: l'autoritat no s'exerceix sotmetent, sinó possibilitant que l'altre "sigui", i per possibilitar-ho renuncia a si mateixa, en lloc d'imposar-se. El davallament del Senyor als peus del Servent transforma l'estatus de l'esclavitud ("el servent no sap què fa el seu amo" [Jn 15,15]) en fraternitat ("no us dic servents, sinó amics" [Jn 15,15]). D'aquesta manera, es mostra el veritable senyoriu de Jesús: la possibilitat de restituir la igualtat entre els éssers humans a través de la sobreabundància d'un amor que es vessa sense reserves, perdent-se, cap al qui no en té. La reacció de Pere expressa bé l'escàndol que això produeix, perquè Jesús revela que l'autoritat –ser Senyor– és un servei, no una dominació. Amb aquest gest, l'Evangelí revela una imatge nova de Déu: la imatge d'un Déu Totpoderós que justificaria qualsevol forma de dominació en el pla humà queda radicalment deslegitimada, alhora que deslegitima qualsevol expressió de poder i sotmetiment entre els humans.

D'aquesta manera, aquest gest de servei i despullament d'Aquell que és "Senyor" confirma i reafirma l'exercitant a considerar les seves qualitats i capacitats com a vehicles de servei, no de poder o de manipulació.

2. Dimensió antropocòsmica

Reprement ara el relat dels Sinòptics, trobem que el simbolisme del pa partit, conté la mateixa significació anterior: el Senyor trencat, partit, permet l'horitzontalitat de la fraternitat.

La fecunditat d'aquesta partició ens posa en contacte amb les lleis de la vida i del cosmos: "Si el gra de blat, quan cau a terra, no mor, queda ell tot sol, però si mor, dóna molt de fruit. Els qui estimen la pròpia vida, la perden, i els qui no l'estimen en aquest món, la guarden per a la vida eterna." (Jn 12, 24-25). Aquestes són les paradoxes del Regne, i el Regne no és més que la transparència de les lleis de la Vida, tornades al seu estat de diafanitat i d'innocència primordials. Però no hi ha més Vida que la que procedeix de Déu, i la Vida procedeix precisament de la donació de Déu, no de la retenció. Quan la vida es viu sense retenir-la, aleshores s'expandeix: un sol tros de pa es multiplica sense perdre res de la seva substància original. Perquè aquesta partició no és una divisió, sinó que és plenitud de presència en cada un dels fragments lliurats.

Aquí hi cap la pregunta sobre la nostra manera de donar-nos o d'entregar-nos: la nostra manera de viure la missió o el servei, ens reparteix o ens divideix? Perquè hi ha una manera autèntica de donar-se, que ens expandeix, mentre que hi ha altres maneres no autèntiques, no discernides, que ens desfan. Donar-se unificadament, no fragmentadament ni dislocadament, és el difícil art de l'amor, de l'amor apassionat però serè, que brolla de l'acció de gràcies ("va prendre el pa, et va donar les gràcies i et va beneir") i no de l'autoexigència, ni de l'exigència compulsiva a servir.

Però encara hi ha quelcom més: ens acostem a l'Eucaristia com devoradors, mentre que en tornem com donadors. En el cosmos no transfigurat, prima la necessitat, i la necessitat ens autocentra: l'instint de supervivència ens fa estar pendents de satisfer les nostres mancances, i això és el que ens converteix en depredadors. El Pa ofert en l'Eucaristia ens recull en aquest estat, en aquesta fam primordial, però una vegada convocats, anem essent transfigurats per Ell (el seu Cos entra en el nostre cos perquè el nostre cos entri en el seu Cos), de manera que en acabar l'Eucaristia, tornem al món com aquest Pa que s'ofereix i s'estén a través nostre.

3. Dimensió escatològica de la donació

Totes aquestes transformacions mostren la misteriosa fecunditat de l'Amor. I en darrer terme, mostren la fecunditat de la Passió. Perquè només és després d'ella que Jesús diu a Maria Magdalena: "Vés a trobar els meus germans i digues-los: 'Pujo al meu Pare, que és el vostre Pare, al meu Déu, que és el vostre Déu'" (Jn 20,17). És l'únic lloc dels Evangelis en el qual Jesús ens anomena "germans"^{xvi}. Se'ns dóna, doncs, "alguna cosa més" que abans de la Passió. I això perquè en Jesús mor radicalment el seu "jo" per aconseguir i possibilitar la radical fraternitat, la participació plena en la seva divinitat. Es dóna, doncs, una progressió de SERVENT a AMIC (les paraules dites per Jesús abans de la Passió, Jn 15,15), i d'AMIC a GERMÀ. Tres estadis que, d'alguna manera, també es podrien posar en correspondència amb les Tres maneres d'humilitat: l'obediència a la llei del primer grau (EE 165) ens situa com a servents; l'estat de llibertat i d'indiferència (EE 166) ens situa com a amics; la identificació amb la seva bogeria (EE 167) ens situa com a germans. D'altra banda, aquest "pujar al Pare" hem vist que és un "baixar" radical. Crist revela que Déu és una "capacitat infinita d'abaixament". Davant el llindar d'aquest abisme és on ens col·loca Ignasi en proposar com a començament de la Tercera Setmana la contemplació de l'Eucaristia.

LA TERCERA SETMANA DELS EXERCICIS

Darío Mollà, sj.

1. Tarannà contemplatiu de la Tercera Setmana dels Exercicis

Els Exercicis Espirituals de sant Ignasi tenen com a finalitat generar en l'exercitant una dinàmica espiritual i vital que el porti a "*vèncer-se a si mateix i a ordenar la vida*" [EE 21], elegint i assumint les decisions necessàries. Dit d'una altra manera, els Exercicis pretenen transformacions concretes i palpables en la Vida. Però el més característic, i el més atrevit, de la proposta ignasiana és que aquest procés d'ordenació i transformació de la pròpia vida es fa "*tot contemplant*" [EE 135]^{xvii}: per "ordenar la vida" la contemplació de la persona del Jesús històric té en els Exercicis un paper absolutament decisiu.

Ignasi de Loiola està convençut, a partir de la reflexió sobre la seva pròpia experiència, que res no és tan transformador per a la persona com la identificació afectiva amb algú o amb alguna cosa. I, en conseqüència, res no transformarà i ordenarà tant la nostra vida en la direcció de la voluntat de Déu com la identificació afectiva amb Jesús, voluntat de Déu encarnada en el món. Es tracta, doncs, de créixer en identificació amb Jesús per contemplació de la seva persona. Així s'expressa d'una manera magistral en el núm. 104 dels Exercicis, amb el qual s'inicien, al començament de la Segona Setmana, les contemplacions de la vida del Senyor: "*Demandar el que vull; aquí serà demanar coneixement intern del Senyor, que per mi s'ha fet home, perquè l'estimi i el segueixi més*". El "seguir" real deriva d'un moviment afectiu d'identificació amorosa, que el possibilita el coneixement intern.

En el context d'aquesta convicció ignasiana, i en la dinàmica contemplativa que se'n deriva, s'inclou el que anomenem Tercera Setmana: números 190 a 217 i 289 a 298 dels Exercicis. Es tracta, també en aquestes contemplacions, de "*conèixer més el Verb etern encarnat per servir-lo i seguir-lo més*" [EE 130]. Aquest és l'objectiu bàsic de la Tercera Setmana d'Exercicis. El coneixement transformador de Jesús ha de "conèixer" també necessàriament "*els treballs, fatigues i dolors de Crist nostre Senyor*" [EE 206], com a necessitat ineludible per ser ple i autèntic, i per generar un seguiment que sigui veritable. Aquesta contemplació directa dels misteris de la Passió del Senyor, i no cap altre tipus de reflexions o consideracions més o menys derivades d'aquests misteris, és bàsica a la Tercera Setmana tal com Ignasi la concep i planteja.

En aquesta contemplació del Senyor en la seva Passió, contemplació que en la seva fondària ens va identificant quotidianament i naturalment amb Ell, Ignasi insisteix d'una manera particular a fer-nos veure la passivitat de Jesús a qui "*el porten carrer avall i després costa amunt*" [EE 201]. La pretensió ignasiana en fer-nos contemplar aquesta passivitat, i altres aspectes de la Passió, no és que traguem conseqüències "morals" d'aquesta mirada, sinó que la mateixa força interna de la contemplació ens ajudi a créixer en identificació amb el Senyor, per "ser posats" amb Ell en la nostra vida quotidiana de seguiment. Ho expressa, d'una manera molt profunda, una de les peticions de Tercera Setmana: "*dolor amb el Crist dolorós, trencament amb el Crist trencat*" [EE 203]. Dolor i trencament "amb"; no "pel".

Els autors que subratllen l'element d'"elecció" en els Exercicis, la importància que hi té la presa concreta de decisions, parlen de la Tercera i la Quarta Setmanes com un temps de "confirmació" de l'elecció presa. Mantinent-me al marge de polèmiques sobre això, sí

que vull assenyalar que, en qualsevol cas, aquesta “confirmació” és, si se’m permet l’expressió, una confirmació per “comunió”: una experiència interior per la qual, en la contemplació dels misteris de la Pasqua del Senyor, experimento que la meua decisió és confirmada, o em vaig sentint acompanyat i confortat en les renúncies que ella suposa. No és l’afirmació, més o menys voluntarista, més o menys inconscient o superba, que “jo seré capaç” (Mt 20, 22), sinó la constatació, sorprenent i gratuïta, que se’ns va donant la gràcia d’acompanyar el Senyor, també a la creu que el seu seguiment comporta^{xviii}. Des de la pau, des de l’agraïment, des de la més profunda humilitat... La confirmació ignasiana no és altra cosa que el que el mateix Ignasi va rebre, després de molts anys d’humil i intensa petició, a la Storta romana: “sentia que Déu Pare el posava amb el seu Fill”. La “confirmació” en els Exercicis sempre necessita la “confirmació” en el camí de la vida.

2. “Accents ignasians” en la contemplació de la Tercera Setmana

Els números 195 a 197 dels Exercicis expressen tres accents característics en la presentació ignasiana de la Passió del Senyor: “*el que Crist nostre Senyor pateix en la humanitat o vol patir*” [EE 195]; “*com la divinitat s’amaga*” [EE 196]; “*com pateix tot això pels meus pecats*” [EE 197]. En aquest mateix Quadern, Toni Català i Xavier Melloni ens fan adonar de la fondària teològica d’aquests plantejaments. La meua pretensió ara és molt més simple: posar de manifest les “crides” que per al nostre seguiment quotidià del Senyor es deriven d’aquests punts ignasians de consideració contemplativa de la Passió de Jesús.

2.1. “El que Crist nostre Senyor pateix en la humanitat”

Jesús pateix en el context del patiment de la humanitat, com a ésser plenament humà que ha volgut ser. La passió i la creu són conseqüències últimes del moviment identificador de l’encarnació, i de la manera concreta escollida per Déu per a la redempció. Jesús carrega amb la condició humana i assumeix el seu destí, per això pateix i mor. Jesús es pren seriosament la seva humanitat: no vol una humanitat “tramposa”, no juga a ser home; tampoc no vol privilegis. “Vol” patir perquè vol identificar-se amb tot el que és humà i amb tot ésser humà.

La contemplació de tot això ens porta a acceptar, també nosaltres, tot el “pes” de la nostra humanitat, sense recerca d’exempcions o privilegis; i a acceptar d’una manera particular les nostres passivitats i disminucions. És la contemplació de la Passió del Senyor, i la interiorització del que hem contemplat, el que més que res ens hi pot ajudar. Cal que sapiguem situar el nostre patiment en el context del de Crist^{xix} i a fer del nostre sofriment una experiència de solidaritat amb la humanitat sofrent.

Jesús pateix en assumir una forma concreta d’humanitat, “en la humanitat” que escull. Per Ignasi, la Passió comença ja en el Naixement: EE 116 i 206. És el Jesús “pobre i humil”: el del Rei Etern [EE 95], el de les Dues Banderes [EE 146-147], el de la Tercera Manera d’Humilitat [EE 167], que va davant i ens precedeix. La Passió de Jesús és la culminació d’una manera d’assumir la condició humana i d’entendre la vida, que porten per aquest camí i no per un altre...

La contemplació es converteix en una crida al realisme en el nostre camí de seguiment, a assumir les conseqüències de la manera d’entendre la vida i de viure de Jesús. Una crida a “romandre” en el camí, i a assumir els costos de l’autèntica solidaritat amb Jesús i amb els pobres, que mai no és innòcua o barata.

Jesús “vol patir” perquè està disposat a arribar fins a les últimes conseqüències en la seva aposta per la humanitat: no vol baixar de la creu. L’aposta de Déu per la humanitat, encarnada en la Creu de Jesús, és una aposta fins a l’extrem, no es desdiu de si mateixa en el moment del sofriment, arriba fins al final...

Som cridats, en la contemplació d’aquesta donació, primer de tot a l’agraïment: per un amor tan sense límit i sense mesura, tan incondicional, tan immerescut... I cridats també, des d’aquest agraïment, a una donació sense límits i sense reserva i a mantenir la nostra aposta per Déu i les seves criatures, per Jesús i el seu evangeli, fins al final: a mantenir-nos-hi quan, per tantes raons, sembla una aposta a fons perdut.

2.2. “... com la Divinitat s’amaga...”

En la proposta que fa Ignasi per contemplar la Passió de Jesús, la Divinitat s’amaga i renuncia a la seva “omnipotència”: “*podria destruir els seus enemics i no ho fa*” [EE 196], i en el seu lloc apareix la impotència, la debilitat, la vulnerabilitat de l’Amor... L’omnipotència s’amaga en la humanitat deixada que pateix, però és aquesta la que revela la força de l’amor i de la misericòrdia de Déu.

En la contemplació d’aquest misteri som invitats a qüestionar i sotmetre a crítica les imatges i projeccions que ens fem de Déu i a replantejar-nos amb honestedat la nostra recerca de Déu: ¿No estem moltes vegades buscant fora dels llocs on Ell s’ha volgut fer present?, no seran falses tantes troballes “fàcils” d’un Déu “que s’amaga”?, no haurem de valorar d’una altra manera el “fet d’amagar-se” de Déu en la nostra societat?

I també som cridats, des de la contemplació de la Passió de Jesús segons sant Ignasi, a resar i viure des de la “impotència” de Déu les nostres pròpies “impotències” i les nostres pretensions d’omnipotència, i a ser molt més radicals a no confondre èxit i sentit, fracàs i sense sentit. Quina “glòria” busquem?: la “glòria” de Déu no és altra que la donació amorosa del Fill.

2.3. “... com pateix tot això pels meus pecats...”

El fet d’amagar-se de la Divinitat i el sofriment de la Humanitat de Jesús és “pels meus pecats”: a causa d’ells i per salvar-me d’ells. En la contemplació de la Passió del Senyor descobrim el pecat com a rebuig de l’amor i de la donació de Jesús, i també la seva il·limitada capacitat de generar sofriment i mort, d’amagar Déu. Descobreixo també que sóc un d’aquests enemics a qui la Divinitat hauria pogut destruir i no ho ha fet!

Aquestes contemplacions ens poden ajudar a redimir de narcisisme el dolor pels nostres pecats i a “cristificar-lo”: per amor a Crist em dol el pecat: “*pena interna de tanta pena que Crist va passar per mi*” [EE 203]. Ens poden obrir a la comprensió de com és d’absurd i destructiu rebutjar l’amor i viure fora de la seva lògica. No ens permeten ingenuïtats sobre les nostres possibilitats de generar sofriment en d’altres.

Des de la comunió contemplativa amb el Senyor que “*pels meus pecats va a la Passió*” [EE 193], podem anar aspirant al fet que, cada vegada més, el nostre dolor i el nostre trencament siguin, de veritat, el dolor i el trencament de Crist [EE 203, 206]: veure rebutjat el Pare i sentir el sofriment de la humanitat. I només des d’aquesta profunda comunió contemplativa amb Crist en el “patir” pot brollar un “fer” coredeemptor.

3. Els “fruits” de la contemplació de la tercera setmana

Una bona experiència de la Tercera Setmana d'Exercicis pot ajudar molt els cristians i les cristianes d'avui en la seva vida quotidiana de seguiment de Jesús i de donació als homes. Només destacaré algunes d'aquestes “ajudes” que crec enormement valuoses i necessàries.

Ens pot ajudar a “**sostenir**” la mirada als crucificats, mirada tan difícil com necessària... “Mirar el traspasat” (Jn 19,37) continua essent imprescindible per “conèixer internament” coses fonamentals en la nostra experiència humana i cristiana, coses que només se'ns donen en aquesta mirada: el sentit cristià del perdó, la font d'una esperança que mereixi tal nom, la pau de l'abandó en mans del Pare.

La contemplació de la Tercera Setmana és el que més que cap altra cosa ens ajudarà a “**romandre**” en tanta passió i tanta passivitat com trobem al voltant i com ens proporciona la vida... Ens alliberarà d'impaciències amb la realitat i amb nosaltres mateixos, de messianismes fàcils i decepcions carregades de rancúnia, ens alliberarà de ser esclaus de l'èxit i ens farà descobrir que “perdre” i “fracassar” és humà i diví. Aprendre vitalment que potser, o segurament, estarem més a prop de Jesús en la impotència que en l'omnipotència o la prepotència.

També en aquestes contemplacions som ajudats, veritablement, a “**agrair**” i així fer que el nostre seguiment brolli des de la font més pura i que més guareix: l'agraïment. Contemplant aquests misteris aprendrem que la donació és la manera divina i cristiana d'estimar: “*en grandíssim senyal del seu amor dient: Preneu i mengeu*” [EE 289], i que només en la pròpia i total donació, l'amor arriba a la plenitud i veritat. Aconseguirem saber que perquè Algú es va entregar nosaltres podem estimar, i que només la nostra entrega genera capacitat d'amor.

Finalment, la contemplació de la Tercera Setmana ajuda a “**clarificar**” el sentit autèntic de la glòria de Déu. La “glòria” del Déu de Jesús no és la nostra “vana-glòria” barata i triomfal, sinó ser capaç d'estimar amb aquesta donació (Jn 17). Aquesta clarificació ens resulta imprescindible per purificar recerques personals i institucionals d'altres glòries que no són cristianes, que no són la “glòria de Déu”, sinó, dit en el sentit més literal, les nostres “vanaglòries”, les nostres glòries “buides”.

EL SILENCI DEL DISSABTE SANT: **SILENCI DE DÉU TRANSFORMAT EN “SOLEDAT SONORA”**

Xavier Melloni, sj.

En primer lloc, cal considerar el Dissabte Sant com un temps de dol: després del dolor intens del Divendres Sant passem a un dolor silenciós, contingut, com la terra que es va amarant fins a les entranyes de l'aigua caiguda en un xàfec sobre la superfície. Cal saber acollir aquest silenci sord, que marca el trànsit entre dues intensitats: el Divendres de dolor i el Diumenge de resurrecció.

Són dos els accents que els Exercicis subratllen en aquesta jornada: l'escissió de la mort i el davallament als inferns.

1. La mort com a escissió

Llegim en el text de sant Ignasi: “Considerar tot aquell dia com el cos sacratíssim de Crist nostre Senyor va quedar deslligat i apartat de l'ànima” [EE 208,10] i una mica més endavant llegim: “La història és aquí com, després que Crist expirà a la Creu i el cos quedà separat de l'ànima i amb ell sempre unida a la divinitat [219]. És el P. Kolvenbach qui fa adonar-nos d'aquesta curiosa insistència de l'escissió del cos i de l'ànima de Crist com a resultat de la mort^{xx}. És a dir, els efectes de la mort són els d'escindir, separar allò que està cridat a estar unit. El cos i l'ànima són dos principis constituents de la nostra existència: el cos com a principi dens, que dóna forma i concreció a la realitat que som, mentre que l'ànima seria el principi dinàmic, que posa vida i moviment a això mateix que som. Aquesta escissió fonamental provocada per la mort ens pot fer adonar d'altres escissions derivades d'ella:

Hi ha mort quan es produeix una escissió excessiva entre els nostres projectes i les seves realitzacions, entre les nostres idees i els nostres actes; hi ha mort en nosaltres quan acumulem coneixement sense que això ens porti a la saviesa; hi ha mort en la nostra cultura en aquestes escissions excessives entre el conreu de la tècnica i l'oblit del rostre humà, entre la saturació d'informació i el bloqueig de la comunicació, entre el consum compulsiu i l'atròfia del gust. Considerar totes aquestes escissions ajuda a descobrir-se en l'atmosfera opressiva del Dissabte Sant, davant el cos inert de Crist separat de la seva ànima. El cos en el sepulcre, i l'ànima als Inferns, segons la Teologia tradicional, present encara en el nostre Credo. Vegem aquest segon aspecte explicitat en els Exercicis.

2. El davallament als inferns

“L'ànima beata va baixar a l'infern, així mateix unida amb la divinitat; d'on va treure les ànimes justes i va tornar al sepulcre, i va ressuscitar...” [219].

La teologia occidental, fruit de la nostra cultura racionalista, amb prou feines ha sabut explicitat el contingut d'aquest episodi, a excepció potser de Von Balthasar, influït per les experiències místiques d'*Adrien von Speyr*^{xxi}. Tanmateix, en l'Església d'Orient hi ha tota una teologia sobre aquest davallament de Crist als Inferns. Es troba particularment reflectida en les Icones, sota el tema de l'*anàstasi*: la visita de Jesús als Inferns és el que

possibilita el rescat d'Adam i Eva. Aquest davallament subratlla que res no queda al marge de la redempció, sinó que Crist arriba fins a l'arrel del pecat i de la mort, unificant i restituint el que havia quedat escindit: el cos i l'ànima, la masculinitat i la feminitat..., restaurant, així, l'Ésser humà integral. No és en va que la Tradició creia que el Gòlgota ("la calavera") havia estat el lloc de la tomba d'Adam^{xxii}. El nou Adam mor on va morir el primer, perquè tots dos es facin u en la resurrecció. El que ha passat a la superfície de la terra el Divendres Sant, succeeix a les profunditats de l'Infern el Dissabte Sant perquè el Diumenge de Resurrecció siguin rescatats tots dos esdeveniments.

Així, doncs, la força teològica d'aquest davallament té conseqüències antropològiques. Dit d'una altra manera, per transformar les Ombres (les pròpies i les de la Història) cal arribar a l'arrel, fins a l'extrem de la separació (respecte de Déu) i de l'escissió (desintegració interna).

Però, a més d'aquests dos aspectes explicitats per sant Ignasi, podem afegir-hi alguna reflexió entorn de la importància del Dissabte Sant.

3. La capacitat transformant de la "nit"

En tot camí espiritual cal passar per la "nit", per l'"absència", per créixer. És inevitable experimentar durant algun temps alguna forma desconcertant de sentir la presència-absència de Déu, que permeti transformar la nostra imatge de Déu. Dit d'una altra manera, per passar dels "ídols" a la "Icona" cal travessar la Nit, el Silenci. Un Silenci entès com una forma de presència de Déu: "Déu és aquí, Déu és present; però no és aquí, si es pot dir així, només que per sentir la seva absència, una necessitat infinitament més necessària que la vida i que està radicalment fora del seu abast, com si se li escapés, com si jugués amb la set que ha encès^{xxiii}".

Un cop travessada la prova d'aquesta "absència", som conduïts a l'Altra Riba, on la nostra relació amb Déu ha resultat purificada i aprofundida. De fet, en la Tradició Espiritual hi ha dues formes de "nit": una de molt dura i amarga, la primera, i una altra de càlida i enamorada. Així descriu la primera sant Joan de la Creu:

"Ombra de mort i gemecs de mort i dolors de l'Infern sent l'ànima en viu, que consisteix a sentir-se sense Déu i castigada i llençada i indigna d'ell, i que està enfadat, que tot se sent aquí; i més, que li sembla que ja és per sempre" (*Nit Obscura*, 11,6,2).

En aquestes línies apareixen els temes que hem vist propis del Dissabte Sant: "ombra", "gemecs", "dolors de l'infern", llunyania, separació, oblit... Tal és el clima que hem descrit d'aquest dia de dol. Són les mateixes pautes que sant Ignasi dona per considerar en aquesta jornada: "Considerar la soledat de la nostra Senyora, amb tant de dolor i fatiga; després, d'altra banda, la dels deixebles" [208,11]. Aquesta terrible Nit Obscura correspon a un ineludible estadi espiritual, com un dur però inevitable passatge cap a la Llum del Diumenge. Només travessant la prova, la Nit Amarga es transforma en Nit Amable:

"Oh Nit que guiares!
Oh Nit amable més que l'albada!
Oh Nit que ajuntares
l'Amat amb l'amada,
l'amada en l'Amat transformada!" (Poema *Nit Obscura*, 5)

Dit d'una altra manera, per tal que hi hagi una nova revelació de Déu, hi ha d'haver "interrupció", silenci, de la revelació antiga. Si no, només hi ha repetició o confusió amb la pròpia paraula. Això explica la necessària discontinuïtat entre la presència humana de Jesús abans de la Passió i la seva nova manera de presència a partir del Diumenge de Resurrecció. És el blanc del full sobre el qual poden emergir paraules noves. Diu així el *Tao Te King*:

"Trenta radis convergeixen al mig però és el buit entre ells el que permet que el carro marxi.

Es treballa per fer vasos, però és el buit intern del qual en depèn l'ús.

Una casa està foradada per portes i finestres, però continua essent el buit el que permet que s'habiti.

L'Ésser dóna unes possibilitats, i és per al no-ser que se les utilitza^{xxiv}."

El Dissabte Sant representa aquest Buit possibilitador, aquest espai en blanc que podrà permetre la manifestació del Ressuscitat. Dit d'una altra manera, el Dissabte Sant no és el mutisme de Déu, sinó el seu Silenci, és a dir, l'acció oculta de Déu desplegada en el temps: mort i resurrecció són simultànies en el present de Déu, però en l'esdevenir humà només poden ser successives.

4. Conclusions

A través del pas per la Tercera Setmana es produeix una transformació de la nostra imatge de Déu: de la Divinitat com a poder o imposició a la Divinitat com a donació o possibilitació. En aquest sentit, no és que "la Divinitat s'amagui", sinó que el que succeeix és que la nostra imatge de la divinitat es transforma radicalment: no com un Ésser Omnipotent que desconeix el dolor, sinó com a amor Vulnerable i vulnerat, exposat sense límits a la intempèrie de la història humana.

Per tal que aparegui la veritable –o, si més no, una mica més veritable– imatge de Déu, s'ha de produir una radical interrupció de l'antiga. Sense aquesta discontinuïtat, la nova aparició seria una simple reaparició, mentre que la revelació de Crist ressuscitat no és la simple tornada del Jesús anterior a la seva mort. No solament és Jesús qui ha mort i ressuscitat, sinó que també els deixebles i les dones han mort a una imatge de Déu i de Jesús per obrir-se a una altra dimensió i comprensió del seu Misteri.

L'experiència de Resurrecció només es produeix quan s'ha passat per la Nit de la Passió. Només es pot accedir a la Quarta Setmana a través de la Tercera. En la vida de cada u això no es produeix d'una vegada per sempre, sinó que anem passant diverses vegades per aquestes Pasqües, que ens van despullant de les nostres imatges no autèntiques de Déu i ens van acostant una mica més a la veritable.

NOTAS

ⁱ David Le Breton, *Antropología del dolor*, Seix Barral, Barcelona, p. 270.

ⁱⁱ [193] 3r *preàmbul*. El tercer, demanar el que vull: aquí serà dolor, sentiment i confusió, perquè pels meus pecats el Senyor va a la passió.

[203] 3r *preàmbul*. El tercer és demanar el que vull, el qual és propi de demanar en la passió, dolor amb Christ dolorós, trencament amb Christ trencat, llàgrimes pena interna de tanta pena que Christ passà per mi.

ⁱⁱⁱ “I és que no falten teòlegs que, portats d’una creença ratllant a la superstició infantil de l’omnipotència de la ment, pensen que hom pot desempallegar-se sense més ni més d’una herència de segles amb un parell de fórmules noves; com si es tractés d’esborrar de la pissarra una fórmula incorrecta. I així passa el que passa: que de moliner mudaràs i de lladre no t’escaparàs” E. Drewermann, *Clérigos: Funcionarios de Dios. Psicodrama de un ideal*, Trotta, Madrid, p. 618.

^{iv} J. Moltmann. *El camino de Jesucristo*. Sígueme, Salamanca, p. 101.

^v “No hi ha dolor sense sofriment, és a dir, sense significat afectiu que tradueixi el desplaçament d’un fenomen fisiològic al centre de la consciència moral de l’individu” David Le Breton, *op. cit.*, p. 12.

^{vi} En expressió de R. Nierbuhr en el liberalisme teològic fa la impressió que “Un Déu sense còlera conduïa un home sense pecat cap un regne sense judici per la mediació d’un Crist sense creu”. Citat en el W. Pannenberg. *Teología y Reino de Dios*. Sígueme, Salamanca, p 99.

^{vii} David Le Breton, *op. cit.* p. 43-44.

^{viii} “Però ni tan sols existeix unanimitat sobre la innocència de l’úter: certa tradició va veure en aquest primer refugi l’origen del mal radical, i va desallotjar l’alegria de qualsevol solar que no fos la pàtria dels no nascuts, allà on s’alegren miríades d’inexistents per no ser reclutats, en lleva de massa, a les milícies de la vida. Com deu haver sofert l’espècie humana per arribar a aquest ressentiment! En aquesta negació radical del valor de la vida s’insinua la inhospitalitat d’un món organitzat com una colònia penitenciària. Quan el dolor és extrem i humiliant, la gratitud del vivent, tendeix a convertir-se en amarga ferida... Tant anodí és l’home que no pateix com greu el que mai no s’alegra” Enrique Ocaña, *Sobre el dolor*, PRE-TEXTOS, València, p. 271.

^{ix} David Le Breton, *op. cit.*, p. 208-209.

^x René Girad “*El misterio de nuestro mundo. Claves para una interpretación antropológica*”. Ed. Sígueme, Salamanca, 1982, p. 215.

^{xi} Enrique Ocaña, *op. cit.*, p. 140.

^{xii} *Op. cit.*, p. 191.

^{xiii} David Le Breton, *op. cit.*, p. 208

^{xiv} *Op. cit.*, p. 202.

^{xv} *Op. cit.*, p. 208.

^{xvi} A excepció del passatge en què, quan la seva mare i els seus germans el buscaven, Jesús els respon: “El qui fa la voluntat del meu Pare del cel, aquest és el meu germà, la meva germana, la meva mare.” (Mt 12,50).

^{xvii} “... començarem, tot contemplant la seva vida, a investigar i a demanar en quina vida o estadi de nosaltres es vol servir la seva divina majestat” [EE 135].

^{xviii} “... hi seuran aquells per a qui el meu Pare ho ha preparat” (Mt 20,23).

^{xix} Vegeu l’Himne de la vigília del Divendres de la Setmana 1 del temps ordinari: “Aquesta tarda, Crist del Calvari...”.

---

^{xx} Cf. PETER-HANS KOLVENBACH, *Decir... al "Indecible"*, Col. Manresa 20, Ed. Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 1999, cap. 7, Cristo descendió al Infierno, p. 104-106.

^{xxi} Per una introducció d'aquesta mítica: HANS URS VON BALTHASAR, *Adrien von Speyr. Vida y misión teológica*, Ed. Encuentro, Madrid 1986.

^{xxii} Vegeu el comentari de GASTON FESSARD sobre aquesta qüestió a: *La dialectique des Exercices*, Vol. II, Aubier, París 1966, p. 83-86.

^{xxiii} Citat per PETER-HANS KOLVENBACH, *Op. Cit*, p. 107.

^{xxiv} LAO TSE, *Tao Te King*, Poema XI, Libros Río Nuevo, Ed. 29, Barcelona 1989, p. 25.

© *Cristianisme i Justícia* – Roger de Llúria 13 – 08010 Barcelona

T: 93 317 23 38 – Fax: 93 317 10 94

espinal@redestb.es - www.fespinal.com